

Н. Сѣверовъ.

Шербекскіе выборы.

РАЗСКАЗЪ

ИЗЪ ФЛАМАНДСКИХЪ ПРАВОВЪ.

—*—

N. Séverov.

De verkiezingen te Scheerbeek. EEN VLAAMSE ZEDENSCHETS.

De Tekst geaccentueerd, toegelicht en deels vertaald
BRONNEN EN DOCUMENTEN

door

J.L. SCHARPÉ

AVEC UN RÉSUMÉ ET DEUX SOURCES EN LANGUE FRANÇAISE

Betekom
2013

Cover van N. Séverov, *Verkiezingen te Scheerbeek. Een Vlaamse zedenschets.*
[Collectie Frans-Jos Verdoodt]

De daensistische beweging: een sociaal-politieke opstand in Vlaanderen, buiten het socialisme om

FRANS-JOS VERDOODT

In 1903 publiceerde de Russische schrijver N. Séverov in het tijdschrift *Vestnik Evropy* (De Bode van Europa) de Russische roman *De verkiezingen te Scheerbeek. Een Vlaamse zedenschets*. De auteursnaam was het pseudoniem voor de Russische notaris N.P. Orlóv (1850-1908?), die (als sympathisant van de politieke oppositie) in ongenade viel bij het regime van tsaar Alexander III – de voorlaatste tsaar van Rusland – en daarom zijn land moest verlaten. Via Parijs kwam hij terecht in Brussel. Blijkbaar verstoken van geld en goed, poogde hij als schrijver van zijn pen te leven. Behalve in Brussel, verbleef hij waarschijnlijk enige tijd op enkele locaties in Oost-Vlaanderen.¹

Het waren precies zijn omzwervingen in die laatste provincie, toentertijd sociaaleconomisch de meest labiele en oproerige regio in Vlaanderen, die de antikle-rikale, sociaal geëngageerde en sarkastisch ingestelde Séverov inspireerden tot zijn *Vlaamse zedenschets*. Het is duidelijk dat vooral het bittere sociale relaas van August De Winne, *A Travers les Flandres. Avec une lettre préface par Ed. Anseele* (Gent, 1902) een zeer herkenbare invloed heeft uitgeoefend op het oeuvre van Séverov. Toch lijken zijn beschrijvingen welhaast het spiegelbeeld te zijn van sommige geschriften van twee andere Oost-Vlaamse tijd- en geestesgenoten: de succesrijke romancier Cyriel Buysse (1859-1932) en de literair minder performante Hector Plancquaert (1863-1953). Beiden waren auteurs van scherpe zedenschetsen over het politieke reilen en zeilen in het vrome, semifeodale en semigeïndustrialiseerde Vlaanderen.

De eerste beschrijft in zijn *'n Leeuw van Vlaanderen* (1900) hoe in zijn plattelandse omgeving een bijna apocalyptische verkiezingsstrijd moet worden

1. N. Séverov, *Verkiezingen te Scheerbeek. Een Vlaamse zedenschets. De tekst geaccentueerd, toegelicht en deels vertaald. Bronnen en documenten, door J.L. Scharpé*, Betekom, 2013. De plaatsnamen 'Scheerbeek', 'Nijlbeek' hebben duidelijk betrekking op de Aalsterse stadsdelen Schaarbeek en Mijlbeke, niet in de laatste plaats omdat Séverov herhaaldelijk naar de electorale strijd van figuren als priester Adolf Daens verwijst. Die (uitgesproken volks-proletarische) wijken verwierven overigens een bijna iconische betekenis in de sociale geschiedenis van die stad, quasi ononderbroken vanaf de tijd van priester Daens tot Louis-Paul Boon.

JAN VLEMINX

EEN VERHAAL

UIT DEN TIJD VAN DE

Opkomst der Christene Democraten in Vlaanderen

DOOR HECTOR PLANCQUAERT

**Niet de godsdienst,
maar de
Katholieke Leiders
vormen
mindere rassen.**

De Katholieke Kerk is eene harde stiefmoeder: zij beloont de kinderen die haar getrouw blijven gewoonlijk met miskenning en vernedering, met achterlijkheid en minderwaardigheid, dikwijls met armoede en verval, somtijds met de dood.

(Polen, Spanje, Ierland, de Slavische volkeren van Oostenrijk, de katholieke buiten van Vlaanderen, en vooral de Panze-lijke Staten en Zuid-Italië vóór 1870).

BRUGGE

Druk C. Moeyaert, Coupurerei, 9-10-18 — 1910

Cover van H. Plancquaert, *Jan Vleminx. Een verhaal uit den tijd van de Opkomst der Christene Democraten in Vlaanderen*. [ADVN, VB 4822]

gevoerd door enkele kleine burgers die niet langer het katholieke, maatschappij-bevestigende gezag in het dorp willen erkennen, omdat zij dat gezag beschouwen als geestdodend en extreem asociaal. In die figuren herkent men overigens de flamingantisch-christendemocratische leiders Hector Plancquaert en diens aanvankelijke compagnon de route Léonce Duca(s)tillon (1869-1941).

In zijn *Jan Vleminx. Een verhaal uit de tijd van de Opkomst der Christene Democraten in Vlaanderen* (1910, na de eerdere publicatie in het weekblad *Het Recht*) etaleert Hector Plancquaert op zijn beurt breeduit het soort electorale verwickelingen waar ook zijn antiklerikale geestesgenoot Buysse naar refereert in zijn 'n *Leeuw*.... Plancquaert strooit daarenboven zout in de katholieke wonde, door aan zijn roman nog een tweede ondertitel mee te geven: *Niet de godsdienst maar de Katholieke leiders vormen mindere rassen*. De auteur legitimeert overigens meteen die felle uithaal door die 'mindere rassen' te beschrijven: slachtoffers van miskenning, vernedering, armoede, achterlijkheid, minderwaardigheid en onmondigheid en analfabetisme. Dat alles, motiveert hij verderop, wordt in stand gehouden door de feodale en franskiljonse katholieke clerus en door de alleenheerschappij van de katholieke regeringen. Erg genuanceerd klinkt dat alles niet, maar het ontluisterende beeld is anderzijds wel herkenbaar doorheen de naturalistische literatuur en iconografie van het bekende *arm Vlaanderen*. Daarenboven won in die dagen de houding veld dat schrijvers en journalisten hun afkeurende stem moesten verheffen. De titels van de tijdschriften kondigden overigens die rol aan: *Klokke Roeland*, *De Klauwaert*, *De Klok*, *Ons Recht*, *De Vrije Vlaming*, *De Werker*, *De Witte Kaproen* enz.

Op het eerste gezicht lag de romantisch-literaire visie van Hendrik Conscience (1812-1883) op de emancipatie van de Vlaamse bevolking – verspreiding van beschaving, naarstigheid en berusting² – reeds grotendeels achter de rug in de literatuur. Sociaal-kritische literatoren zoals Eugène Zetternam (1826-1855) en Domien Sleecx (1818-1901) hadden die visie intussen immers ten dele ingehaald. Maar dat was meer schijn dan werkelijkheid: in 1912 liep Vlaanderen nog storm bij de viering van het eeuwfeest van Consciences geboorte. De sociaal en politiek opstandige pennen bleven meer uitzondering dan regel in Vlaanderen.

VLAANDEREN WAS WALLONIË NIET, MAAR DE SCHOK VAN HET WAALSE WERKLIEDEN-OPROER VAN 1886 TRILDE OOK IN VLAANDEREN NA

Na het bloedige werkliedenoproer in de lente van 1886 in Luik, in de Borinage – en ten slotte ook in steden als in Namen en Dinant –, had het Zuiden van België inmiddels zijn *Wallonie née de la grève* gekend. De grotendeels athëistische, 'godloochenende' socialistische werkliedenbeweging vervulde daarin de rol van kata-

2. L. Boeva, *Pour les Flamands la même chose. Hoe de taalgrens ook een sociale grens was*, Gent, 1994, p. 38.

lysator.³ Onder de stuwning van Luikse priester Antoine Pottier (1849-1923) en de Luikse hoogleraar Godfried (Godefroid) Kurth (1847-1916), hadden enkele kernen van gelovigen, gesteund door de Luikse bisschop, de dramatische betekenis van dit motorisch moment begrepen, zowel voor het sociale als voor het religieuze heil van de gemeenschap.⁴ Dat leidde in 1893 tot de stichting van de Ligue démocratique chrétienne, wat de facto de geboorte werd van de Belgische 'christendemocratie' als politieke beweging. Het verschijnen van de pauselijke 'sociale' encycliciek *Rerum Novarum* in 1891 had hierbij alvast een invloed ten gunste uitgeoefend. Hij bezorgde de eerste christendemocraten een wapen in de strijd tegen de snelle opgang van de socialistische beweging én tegen het radicale katholieke conservatisme, al betwistte die laatste groep van invloedrijke katholieken dat die pauselijk brief moest worden beschouwd als een vingerwijzing naar hun eigen houding inzake de sociale problematiek.

In Vlaanderen ontstonden de opstandige symboolfiguren 'Robert' uit 'n *Leeuw van Vlaanderen* en 'Jan' uit *Jan Vleminx* zich niet na een dramatisch sociaal-politiek schokeffect dat vergelijkbaar was met de gebeurtenissen in Wallonië. Dat proces verliep eerder langs de lijnen van de geleidelijkheid, al lieten de feiten van 1886 natuurlijk ook in Vlaanderen hun sporen na.

Wat men later niet ten onrechte als een ontluikende 'opstand' in Vlaanderen zou beschouwen, bezat toen vooral de betekenis van een maatschappelijke malaise binnen een hoofdzakelijk kleine burgerij, die in de regel gelovig was, al stamde zij wel eens uit een libertijnse, open liberale traditie. Tegen de achtergrond van de precaire sociaal-culturele werkelijkheid die hen omringde, ontwikkelden velen onder hen geleidelijk een gevoel van 'verlating' ten opzichte van de gezagsstructuren van de confessioneel ongemengde (katholieke) samenleving, die zij voordien nochtans quasi probleemloos hadden aanvaard. Concreet richtte die verlating zich dus tegen de katholieke gezagsdragers met wie zij rechtstreeks werden geconfronteerd, inzonderheid tegen de lagere en de ietwat hoger gesitueerde clerus.

Die kleine burgerij van geneesheren, onderwijzers, middenstanders, (ontwikkelde) landbouwers en kleinschalige nijveraars werd in sterke mate beïnvloed door de principes van de verlichting. Maar anderzijds achtten diezelfde klassen een breed gedragen democratische toekomst toch vooral mogelijk via de restauratie van de 'christelijke' onderstroom van het katholicisme. De Kerk kon daar haar centrale positie als instituut blijven bezetten op voorwaarde dat zij afstand deed

3. M. Bruwier, N. Caulier-Mathy, Cl. Desama, P. Gérin e.a., 1886. *La Wallonie nee de la grève?*, Brussel, 1990.
4. Tijdens de verkiezingsstrijd van oktober 1894, schreef de christendemocratische priester Auguste Ceuppens uit Verviers aan de roelanders: "Indien er ook geen gevaar van socialisme te vrezen ware, zei mij een beroemde hoofdman eerstdaags, zouden wij, priesters en leken toch verplicht zijn van 's volks rechten voor te staan" (*De Democraat*, 7 oktober 1894).

van haar dominante stijl en meer oog zou hebben voor de sociale en culturele noden van 'het volk'.

De dragers van dit gedachtegoed, die zichzelf de 'volksmensen' en de tegenstanders de 'behouders' noemden, waren vaak tegelijk geëngageerd in de Vlaamse beweging, die zich anderzijds hoofdzakelijk bleef toespitsen op de culturele emancipatie van de gemeenschap en slechts behoedzaam – en vooral in antisocialistische zin – opschoof in de richting van de politisering van de sociale problematiek die hen nochtans mishaagde.

Een en ander leidde ertoe dat het antisocialisme en de Vlaamsgezinde Landdagbeweging vooralsnog de enige speerpunten vormden van de sluimerende opstand. Beide bewegingen creëerden anderzijds wel de dissidente humuslaag waarin die opstand zich kon ontwikkelen en toeleven naar het beslissende keerpunt in de sociaal-politieke geschiedenis van België, nl. de doorvoering van het algemeen meervoudig stemrecht tijdens de periode 1893-1894. Vanaf dat keerpunt ontstond een openlijk 'politiek' conflict tussen gelovige conservatieven en gelovige progressisten, onderling gesplit in radicalen en pragmatici en met de hoogste kerkelijke leiders als scheidsrechters. Maar zelfs met de mythische encycliek *Rerum Novarum* in de hand, konden die prelaten de regels van het spel niet afdwingbaar maken, niet in de laatste plaats omdat zijzelf onderling verdeeld waren over de keuzen die moesten worden gemaakt. Over één punt waren zij het anderzijds wel eens onder elkaar: nl. over de absolute politieke eenheid van de katholieke gemeenschap. Door hun vasthoudendheid in dit absolute principe creëerden zij uiteraard het stigma van de dissidentie voor heel wat progressieve, in gewetensnood verkerende groepen van gelovigen.

DE SPEERPUNTEN VAN DE OPSTAND

In die dissidentie ontwikkelden zich drie radicale kernen: de 'roelanders', de 'daensisten' en de 'plancquaertisten'. Waarom dit proces zich uitgerekend in Oost-Vlaanderen situeerde, blijft voorlopig nog een open vraag. Mogelijk ligt de verklaring in het blijkbaar open liberale karakter van de regio. Maar die stelling vormt vooral een hypothese, waarrond nog diepgaander onderzoek vereist is.

De belangrijkste radicale kern was die van roelanders, die zich vanaf 1891 in de streek van Ninove-Denderhoutem-Denderleeuw groepeerden rondom het weekblad *Klokke Roeland*.⁵ De advocaat Aloïs De Backer (1858-1904) uit Denderhoutem, de advocaat Prosper De Pelsmaeker (1867-1946) uit Denderleeuw, de landmeter en

5. Het eerste nummer van het blad verscheen op 6 september 1891. Het blad werd achtereenvolgens gedrukt te Ninove bij Désiré Anneesens (tot eind 1892), vervolgens bij Frans Sterck (tot 1895), dan bij Jan Baptist De Boitselier (tot 1898) en ten slotte bij Petrus Van Schuylenbergh. Deze verhuisde naar Aalst in 1901. Het blad bleef bestaan tot 1914, maar had vanaf 1905 geen binding meer met de daensistische beweging (F. Van Campenhout, *Lexicon van de Daensistische Beweging*, Gent-Oostakker, 1993, pp. 102-103).

drukker-uitgever Frans Sterck (1865-1896) uit Aspelare, de geneesheer Hilaire Vande Velde (1855-1913) uit Aspelare en de herenboer-advocaat Jan-Baptist Vanlangenhaeken (1850-1908) uit Appelsterre waren daar de eerste spilfiguren. Zowel De Backer als Vanlangenhaeken waren reeds politiek actief: de eerste als onafhankelijk katholiek gemeenteraadslid, de tweede als onafhankelijk provincieraadslid. Hun kern zou vrij snel uitgebreid worden met enkele andere persoonlijkheden die in belangrijke mate hun stempel zouden drukken op de beweging: de smid Frans Lambrecht (1858-1906) uit Outer en de drukker Petrus Van Schuylenberg (1872-1963) uit Ninove. Met uitzondering van Frans Lambrecht – die wel een bedrijvige kracht zou worden in de beweging –, stonden al de genoemden in 1893 aan de wieg van de Christene Volkspartij, de eerste christendemocratische politieke partij in Vlaanderen.

Via de stichting van die partij verbonden de roelanders hun politieke ambities met die van gebroeders Adolf en Pieter Daens (1839-1906/1842-1918) uit Aalst. Intussen was er tevens een verbinding ontstaan tussen de roelanders en de nijveraar (en latere advocaat) Hector Plancquaert (1863-1953) uit Zomergem/Gent. Die band ontstond via de Zuid-Vlaamse Sprekersbond en via het feit dat de drukkers van Plancquaerts dissidente verkiezingslijst in 1893 prominente roelanders waren. Die derde factor van de beweging zou ook de meest radicale worden; hij zou de hele beweging overleven. Dat laatste dient overigens in meer dan één betekenis te worden begrepen. Met uitzondering van een lokale lijst (Denderhoutem 1964), was de daensistische beweging als politieke factor geheel verdwenen toen Plancquaert in 1953 overleed. Daarenboven was de eigenlijke daensistische partij in 1933 quasi geheel opgegaan in het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), een evolutie waartegen Plancquaert zich had verzet door – samen met Karel-Leopold Van Opdenbosch (1867-1940) en enkele andere vooraanstaande daensisten – een nieuwe daensistische partij op te richten. Die partij ging echter roemloos ten onder bij de parlementsverkiezingen van 1936. Exit dus ook Hector Plancquaert als de laatste der pioniers van de beweging.⁶

VERWARRING ONDER DE KERKELIJKE OVERHEDEN

Kerkelijk-binnenschamers ontstond er sinds 1893 danige verdeeldheid en dus verwarring onder bisschoppen omtrent de houding die zij zouden aannemen tegenover de smeulende opstand binnen de gelovige gemeenschap. De bisschoppen van Luik en Doornik toonden zich het gevoeligst voor de christendemocratische aanspraken, de bisschoppen van Namen en Brugge waren fervent antigezind, de aartsbisschop (en bisschop van Antwerpen-Brussel-Mechelen) en de bisschop van Gent neigden in de

6. De laatst overlevende pionier van de beweging was eigenlijk Petrus Van Schuylenbergh (1872-1963), maar die had de beweging reeds verlaten in 1904. Na een conflict met Pieter Daens was hij overgestapt naar de katholieke partij, waar hij nog een parlementaire loopbaan kon uitbouwen.

De *Almanak der Christene Volkspartij 1897* en de *Almanak der Christene Volkspartij 1898*, werden vooral verspreid in de kringen van de daensistische beweging. Beide documenten zijn uniek op 'bibliografisch' vlak, maar zij vormen daarenboven een belangrijke historische bron. Zij tonen nl. aan hoe sterk de ambitie leefde om een osmose te bereiken tussen de 'radicale christendemocratie', die de weg van de dissidentie was opgegaan (cf. de afbeeldingen van de gebroeders Daens, Aloïs De Backer, Hector Plancquaert e.a.) en de 'minder radicale christendemocratie', die zich wenste te handhaven in de rand van de katholieke partij (cf. de afbeeldingen van Jules, Carton De Wiart, Adolf Pauwels, Jules Renkin e.a.).

Het valt op dat in de almanak van 1897 de centrale plaats wordt ingenomen door priester Adolf Daens, terwijl die plaats in de almanak van 1898 wordt ingenomen door paus Leo XIII, geflankeerd door de priester Antoine Pottier en Adolf Daens. Legitimering en recuperatie vormden hier duidelijk de onderliggende doelstellingen: Pottier was na 1895 'geruisloos geëvacueerd' naar een eervolle benoeming aan een pauselijke universiteit in Rome; Daens werd in 1898 bedreigd met suspensie en werd (door zijn overheid) gedwongen om de politieke arena te verlaten.

De verwijdering van Adolf Daens uit de Belgische Volksbond (o.l.v. Arthur Verhaegen) in 1897 vormde het begin van de verwijdering tussen de hierboven vermelde strekkingen. Vanaf 1900 evolueerde de vervreemding tot een bittere onderlinge strijd en tot scherpe vijandschap.

[Collectie Frans-Jos Verdoodt]

richting van hun collega's uit Doornik en Luik. Voor de bisschop van Gent (Antoine Stillemans, 1832-1916) waren de kaarten bijzonder moeilijk geschud: uitgerekend binnen 'zijn' dioceses bevonden zich de hierboven beschreven speerpunten van de opstandige beweging, terwijl hij daarenboven een aanslepend en ontluisterend disciplinair conflict uitvocht met priester Adolf Daens.

Hierbij nadrukkelijk gestuurd door de instructies vanuit het Vaticaan, zouden de bisschoppen formeel eensgezind elke dissidentie en haar aanhang veroordelen, meestal via de 'herderlijke brieven' en de 'vastenbrieven', die werden voorgelezen vanaf de kansels.

Hoe lager de rang van de clerus, hoe vaker dit 'veroordelen' echter leidde tot waarachtig brandmerken. Mede daardoor kleefden aan de radicale christendemocraten vooral negatieve connotaties: christendemocraten, groene socialisten en flaminganten, carrièristen en scheurmakers van de katholieke rechterzijde. Zo'n beeld is natuurlijk nooit absoluut en er bestonden ook '*petits vicaires*', al waren die zeer weinig talrijk. Ik heb er in het arrondissement Aalst twee kunnen tellen onder de seculiere geestelijkheid (de priesters Willems en Van den Abeele), tegenover tientallen die nadrukkelijk anti ageerden. In de kloosters en de congregaties was het beeld niet anders, evenmin als bij de jezuïetenpaters van het college in Aalst.

EEN NIEUWE PLOOI

Tussen 1905 en 1910 viel de betekenis van de hierboven vermelde, negatieve en stigmatiserende begrippen echter in een nieuwe plooi: de Vlaamse kwestie bereikte de politieke agenda en de 'katholieke' christendemocraten traden toe tot de meerderheid, die zelfs een 'meerderheid van katholieke eendracht' zou worden genoemd. Tot die meerderheid behoorde voortaan onder meer de invloedrijke Gentse gematigd progressieve politicus Arthur Verhaegen (1847-1917), die steeds had kunnen rekenen op de steun van zijn bisschop. Verhaegen gold intussen als een christendemocraat, daar waar hij in 1900 nog aan de journalisten gemeld had dat hij een 'katholieke democraat' wenste te worden genoemd.

Met de opgang van de Antwerpse politicus Frans Van Cauwelaert (1880-1961) als spilfiguur trad uiteindelijk ook het katholieke flamingantisme in de arena van de politieke macht en dus in de legitimiteit. Van Cauwelaert zou in 1910 volksvertegenwoordiger worden, in opvolging van Edward Coremans (1835-1910), die gedurende meer dan veertig jaar de katholieke Vlaamsgezinde-van-dienst was geweest in het Belgisch parlement.

De pragmatische christendemocratie en het katholieke flamingantisme vormden parallelle emancipatorische stromingen die voor de Eerste Wereldoorlog nauwelijks toe waren aan enige vorm van osmose.⁷

7. H. Van Velthoven, *Scheurmakers & Carrièristen. De opstand van christen-democraten en katholieke*

DE MIDDENPOSITIE VAN DE DAENSISTISCHE BEWEGING

Dankzij haar flamingantische en christendemocratische component, zorgde de daensistische beweging wél gedurende enige tijd voor de verbinding tussen gematigde christendemocraten en katholieke flaminganten. Die osmose kende anderzijds een zwakke schakel, nl. haar beperkte rol in het parlement. Alois De Backer werd in 1900 verkozen en zetelde in Brussel als een goed presterend en algemeen aanvaard kamerlid, maar hij overleed in 1904 en werd opgevolgd door Pieter Daens, wiens invloed beperkt was. Priester Adolf Daens van zijn kant zetelde van 1894 tot 1898 en van 1902 tot 1906, maar vooral tijdens de laatste periode was hij nog slechts een schim van zichzelf, gekweld door ziekte en door de kerkelijke straffen die leidden tot een feitelijk ostracisme uit de kerkelijke gemeenschap. Pieter Daens bleef tot bij zijn dood in 1918 parlamentslid. Hij werd vanaf 1912 gesecondeerd door priester Florimond Fonteyne (1856-1923) uit Brugge, maar het daensistische duo zorgde alleszins niet voor een doorbraak van de beweging op nationaal niveau. Dat een sterke figuur als Hector Plancquaert nooit parlamentslid werd, hield zowel verband met het vrij wisselvallige karakter van de betrokkene als met diens electorale tegenslagen.⁸ Overigens bestond er geen zekerheid of Plancquaert de grote verwachten die in hem gesteld werden zou hebben ingelost. Waarschijnlijk wel, maar zoiets blijft altijd een if-verhaal. Ten slotte wijst de geschiedenis uit dat de gebroeders Daens een paradoxale rol hebben vervuld als leidende figuren van de beweging: hun populariteit zorgde permanent voor een zekere electorale basis, maar anderzijds stonden zij de personele verbreding van de partij in de weg. De roelanders en de plancquaertisten werden daardoor alleszins afgeremd in hun ambities. En met hen ook de gehele daensistische beweging.

Frans-Jos Verdoodt (° 1939) is doctor in de hedendaagse geschiedenis. Hij was tot augustus 2014 voorzitter en afgevaardigd bestuurder van het ADVN. Hij is secretaris van NISE (National movements & Intermediary Structures in Europe) en hoofdredacteur van *Wetenschappelijke tijdingen*. Hij was hoogleraar aan diverse hogescholen en gastdocent aan de Universiteit Antwerpen. Hij publiceerde voornamelijk historiografische werken, maar is ook actief in de literaire sector.

flaminganten. 1890-1914, Kalmthout, 2014.

8. Voor de betekenis van Hector Plancquaert, zie F.-J. Verdoodt, Herdenkingsjaar Hector Plancquaert (1863-1953). Daensistisch politicus vóór, tijdens en na Daens, in: *Het Land van Aalst*, jg. 65, 2013, nr. 2, pp. 121-138.

FRANS-JOS VERDOODT

De daensistische beweging: een sociaal-politieke opstand in Vlaanderen, buiten het socialisme om

Toen in Wallonië tijdens de lente van 1886 een heftig werkliedenoproer uitbrak, kon men spreken over een opstand in de echte zin van het woord: stakingen, wanorde, vernielingen, bloedige confrontaties met de ordetroepen. Het was een verzet op grootschaal dat het socialisme als sociaal-politieke beweging een 'gelaat' bezorgde, ook in Vlaanderen, waar de katholieke kerk haar maatschappelijk dominantie kon hanteren om, na haar strijd tegen het liberalisme, voortaan eveneens een dam op te werpen tegen het athëistische socialisme. In die context gold de eenheid van de gelovigen als een dwingend imperatief. Sociale hervormingsgezindheid kon uitsluitend via antisocialistische organisaties zonder politieke doelstellingen. Wat in Wallonië was gebeurd trilde echter na, inbegrepen de kritische reflex die in bepaalde gelovige kringen was ontstaan en die bij het begin van de jaren 1890 zou leiden tot het ontstaan van de christendemocratie.

Ook in Vlaanderen zou de christendemocratische gedachte stilaan ingang vinden, niet in de laatste plaats bij een generatie gelovigen die hun sociaal denken koppelden aan een uitgesproken Vlaamsgezindheid en een zeker antiklerikalisme. Zij ontwikkelden een radicale vorm van christendemocratie en kwamen gaandeweg in botsing met het kerkelijk imperatief van de onvoorwaardelijk politieke eenheid onder de gelovigen. Hun opstand leidde hen naar het pad van de dissidentie.

FRANS-JOS VERDOODT

The Daensist movement: a socio-political revolt in Flanders, outside socialism

When a violent riot of labourers broke out in Wallonia during the spring of 1886, it could be described as a true insurrection: strikes, chaos, destruction, bloody confrontations with the forces of law and order. This was large-scale resistance that provided socialism with a 'face' as a socio-political movement, including in Flanders. Here the Catholic Church could take advantage of its social dominance in order to also start combating atheist socialism after its fight against liberalism. In that context the unity of the faithful applied as an obligatory imperative. A commitment to social reform was only possible by means of antisocial organisations without political objectives. However, what had happened in Wallonia caused reverberations, including the critical reaction, which occurred in some circles of the faithful and which would lead to the creation of Christian Democracy at the beginning of the 1890's. The Christian Democratic ideology would also gradually become more widespread in Flanders, particularly amongst a generation of faithful who linked their social thinking to an outspoken pro-Flemish persuasion and a kind of anticlericalism. They developed a radical type of Christian Democracy and gradually found that they had to confront the ecclesiastical imperative of the unconditional political unity among the faithful. Their revolt took them to the path of dissidence.
